

Mer om ...

Annan pedagogisk verksamhet

- Bestämmelser om pedagogisk verksamhet har ett eget kapitel i skollagen
- Det ställs övergripande krav och kvalitetskrav på verksamheten
- Det finns bestämmelser om omsorg på tid när förskola eller fritidshem inte erbjuds

Gemensam reglering för annan pedagogisk verksamhet

Vad innebär annan pedagogisk verksamhet?

I den nya skollagens kapitel 25 finns bestämmelser om annan pedagogisk verksamhet, som omfattar:

- pedagogisk omsorg som erbjuds i stället för förskola eller fritidshem,
- öppen förskola,
- öppen fritidsverksamhet och
- omsorg under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds ("nattomsorg").

De här verksamheterna är inte utbildning och därmed inte en del av skolväsendet men skollagen innehåller bestämmelser om de krav som finns på verksamheterna och regler om bidrag.

Övergripande krav på verksamheten

Utgångspunkter

De övergripande målen för annan pedagogisk verksamhet bygger på de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som samhället vilar på. Bestämmelserna om barnens bästa ska vara utgångspunkt för verksamheten. Det innebär bland annat att barnen ska ha möjlighet att uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör dem själva. Man ska ta hänsyn till barnets åsikter i förhållande till dess ålder och mognad. De som verkar inom verksamheten ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka alla former av kränkande behandling. Verksamheten ska utgå från en helhetssyn på barnet och dess behov. Den ska också utformas så att den främjar allsidiga kontakter och social gemenskap.

Kvalitetskrav

Det finns kvalitetskrav på verksamheten.

Barngruppen ska ha en lämplig sammansättning och storlek. Barngruppens sammansättning och storlek påverkar dels barnens trivsel och utveckling, dels förutsättningarna för verksamhetens utformning. Utöver detta är det viktigt ur kvalitets- och säkerhetssynpunkt att personalen inte har en större barngrupp än att det går att ha överblick över den.

Lokaler är en annan viktig faktor för kvalitet i verksamheten och de ska därför vara anpassade för sitt ändamål.

Personalen ska ha en utbildning eller sådan erfarenhet av att arbeta med barn att barnets behov av omsorg och en god pedagogisk verksamhet kan tillgodoses. Personalens engagemang och kompetens är den viktigaste faktorn för kvalitet i verksamheten.

Det är alltså i vissa delar samma kvalitetskrav för pedagogisk omsorg som för förskolan.

Läroplan

Förskolans läroplan ska vara vägledande för pedagogisk omsorg. Det innebär att läroplanen inte är bindande för verksamheten men att verksamheten kan tillämpa de delar i läroplanen som är lämpliga utifrån verksamhetens förutsättningar. De avsnitt i läroplanen som behandlar normer och värden är dock lika relevanta för pedagogisk omsorg som för förskolan. Dessa delar ska därför vägas in i den kvalitetsbedömning som ska göras vid prövningen av enskild pedagogisk omsorg.

Läroplanerna kan även vara vägledande för öppen förskola respektive öppen fritidsverksamhet.

Uppföljning och utvärdering

Kommunerna är skyldiga att följa upp och utvärdera den verksamhet som bedrivs så att verksamheten kan åtgärda de eventuella brister som kan finnas i den. Kommunen måste också ha skriftliga rutiner för att ta emot och utreda eventuella klagomål på verksamheten.

Pedagogisk omsorg

Kommunen ska sträva efter att erbjuda pedagogisk omsorg i stället för förskola eller fritidshem om barnets vårdnadshavare önskar det.

Kommunen ska således ta skäligen hänsyn till föräldrarnas önskemål om verksamhetsform för sina barn. Med pedagogisk omsorg menas verksamhet som inte är förskola, öppen förskola, fritidshem, öppen fritidshemsverksamhet eller omsorg på tid då förskola eller fritidshem inte

erbjuds. Familjedaghem och flerfamiljslösningar är några av flera tänkbara varianter av pedagogisk omsorg. Dessa verksamheter ska ses som ett komplement till förskolan och fritidshemmet.

Pedagogisk omsorg som erbjuds i stället för förskola eller fritidshem ska genom pedagogisk verksamhet stimulera barns utveckling och lärande. Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling ska ges den omsorg som deras speciella behov kräver. Verksamheten ska även utformas så att den förbereder barnen för fortsatt lärande.

Pedagogisk omsorg kan även bedrivas i enskild regi. Det är den kommun som godkänt verksamheten som även utövar tillsyn.

Öppen förskola

Kommunen får anordna öppen förskola som komplement till förskolan och pedagogisk omsorg. Öppen förskola ska erbjuda barn en pedagogisk verksamhet i samarbete med de till barnen medföljande vuxna samtidigt som de vuxna ges möjlighet till social gemenskap. Barn och föräldrar har ingen formell plats att ta i anspråk i den öppna förskolan. Verksamheten vänder sig till barn och föräldrar som är hemma på dagarna, till exempel under föräldraledigheten.

Öppen fritidsverksamhet

Kommunen får erbjuda elever öppen fritidsverksamhet i stället för fritidshem. Detta gäller dock bara elever som har fyllt 10 år till och med det år eleven fyller 13 år. Det är inte möjligt för kommunen att erbjuda öppen fritidsverksamhet till en elev som, på grund av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver sådant stöd som bara kan ges i fritidshem.

Den öppna fritidsverksamheten ska genom pedagogisk verksamhet komplettera utbildningen i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan och andra utbildningsformer i vilka skolplikt kan fullgöras. Verksamheten ska erbjuda barnen möjlighet till utveckling och lärande samt en meningsfull fritid och rekreation. Den öppna fritidsverksamheten är en enklare form av verksamhet som inte erbjuder samma grad av omsorg och tillsyn. Elevgrupperna kan vara mer flexibla än i jämförelse med fritidshemmen. I gengäld ska verksamheten anpassas mer till äldre elevers behov.

Huvudmannen har ett ansvar för att den öppna fritidsverksamheten uppfyller de kvalitetskrav, som det är rimligt att ställa på pedagogisk verksamhet för barn. Föräldrar ska kunna känna sig trygga med att barnen erbjuds en säker och utvecklande miljö, även om det sker i friare former än i fritidshemmet.

Omsorg på tid när förskola eller fritidshem inte erbjuds

Kommunen ska sträva efter att erbjuda omsorg under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds för barn vars föräldrar har behov av det och inte själva kan ordna omsorgen. Utgångspunkten för bestämmelsen är att det ska gå att kombinera föräldraskap och förvärvsarbete, trots att arbetstiden är förlagd, helt eller delvis, till kvällar, nätter eller helger (obekvämt arbetstid). Sådan omsorg kan även bli aktuell för barn vars föräldrar fullgör värnpliktstjänstgöring, är intagen på behandlingshem, kriminalvårdsanstalt eller liknande. Omsorgen bör erbjudas från och med det att barnet fyllt ett år till och med vårterminen det år barnet fyller tretton år.

Med sträva efter menas att en kommun ska ha ambitionen att tillhandahålla omsorg även under obekvämt arbetstid för de familjer som har behov av det. Finns ingen efterfrågan måste kommunen ändå planera för att kunna tillhandahålla sådan omsorg när det efterfrågas. Det innebär således att kommunen inte generellt kan avskaffa tillgången på omsorg under obekvämt arbetstid.

Det är viktigt att notera att bestämmelsen inte innebär någon rättighet för föräldrar att få omsorg på obekvämt arbetstid. Föräldrarna har ansvar för att hitta lösningar på omsorgsbehovet för sina barn.

När en ansökan om omsorg på obekvämt arbetstid inkommer till kommunen görs en individuell bedömning utifrån de lokala förutsättningarna och därefter beslutar kommunen om plats. Föräldrarnas reella möjligheter att själva ordna omsorg för sina barn bör ingå i bedömningen. Det är ansvarig nämnd och förvaltning för förskola, pedagogisk omsorg och fritidshem som svarar för behovsprövningen.

Omsorg under obekvämt arbetstid är, till skillnad från förskolan, ingen skolform och har inte heller de krav som ställs på en sådan verksamhet. Omsorgen kan dock erbjudas i form av nattöppna förskolor men även som familjedaghem, barnvårdare i det egna hemmet, flerfamiljslösningar och andra verksamheter. Det är upp till kommunen att besluta om i vilka former verksamheten ska bedrivas. Kommunen beslutar även om när kvällsomsorgen tar vid efter dagtid.

De övergripande kraven på verksamheten, kvalitetskraven samt kraven på uppföljning och utvärdering av verksamheten som anges för pedagogisk omsorg gäller även för omsorg på tid när förskola eller fritidshem inte erbjuds.

Aktuella bestämmelser och förarbeten

Det här materialet grundar sig på bestämmelserna i skollagen (2010:800) och förarbetena Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, prop 2009/2010:165.

Bestämmelserna om annan pedagogisk verksamhet finns i 25 kap. 1–16 §§ (2010:800).